

КОНЦЕПЦІЯ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

В процесі розбудови правової держави, одним з її найбільш важливих критеріїв є створення чесної, прозорої та ефективної судової влади. Наразі назріла суттєва необхідність докорінних змін судової системи та реформування окремих її інститутів.

Асоціація правників України, як провідна юридична спільнота, активно долучилась до процесу реформ та запропонувала юристам надати своє бачення необхідних змін в судовій системі. Оскільки саме професійні кола мають представити Верховній Раді України бачення майбутньої судової системи країни.

Пропонуємо вашій увазі Концепцію судово-правової реформи, розроблену Асоціацією правників України.

I. Асоціація правників України вважає, що одним з основних завдань на сучасному історичному етапі розвитку України є побудова незалежного та справедливого правосуддя, без чого неможливим є утвердження правової та демократичної держави, проведення будь-яких правових, економічних та соціальних реформ.

II. Асоціація вважає, що проведення судово-правової реформи має базуватися на таких концептуальних підходах.

1. Головною метою проведення судово-правової реформи в Україні має стати створення законодавчих та організаційних умов для утвердження в Україні незалежної, ефективної та відповідальної судової влади, якій довірятиме суспільство.

2. Судово-правова реформа в Україні повинна мати комплексний характер і передбачати внесення змін до Конституції України, законодавства з питань питань судоустрою та статусу суддів, реформування суміжних інститутів (прокуратури, адвокатури, правоохоронних органів), вдосконалення процесуального законодавства та законодавства, що регулює порядок виконання судових рішень.

3. Основою для проведення судово-правової реформи в Україні мають стати загальновизнані міжнародні стандарти незалежності суддів, кращі практики демократичних держав, аналіз вітчизняного досвіду становлення та розвитку правосуддя, а також вже напрацьовані пропозиції щодо вдосконалення судової влади в Україні, які пройшли експертизу Венеціанської Комісії, напрацювання Конституційної Асамблеї.

4. З метою забезпечення незалежності судової влади пропонується на конституційному та законодавчому рівнях:

- повністю виключити участь Верховної Ради України, Президента України та органів виконавчої влади у процесах призначення, переведення, притягнення до дисциплінарної відповідальності та звільнення суддів;

- передбачити принцип незмінності суддів і призначення суддів на посаду безстроково, відмовившись таким чином від процедури першого призначення на п'ятирічний термін;

- встановити виключно конкурсні засади добору суддів, їх переведення до інших, у тому числі вищого рівня, судів, на основі прозорих та об'єктивних критеріїв і процедур;

- закріпити ключову роль зборів суддів у процедурі призначення суддів на адміністративні посади;

- посилити юридичну, у тому числі кримінальну, відповідальність за незаконний вплив на суддів у будь-який спосіб;

- гарантувати фінансову незалежність суддів: підвищити рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності судів, встановити високий рівень заробітної плати для суддів.

5. Посилення гарантій незалежності суддів має відбуватися з одночасним встановленням дієвих механізмів відповідальності суддів за прийняття неправосудних рішень, корупцію, вчинення дій, що є несумісними з високим статусом судді. Визначити у законі чіткі підстави для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та звільнення їх з посади, передбачивши шкалу дисциплінарних санкцій у залежності від тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку та з урахуванням принципу пропорційності. Обмежити обсяг суддівського імунітету виключно функціональним, тобто безпосередньо пов'язаним із суддівською діяльністю, передати повноваження щодо надання згоди на затримання судді чи взяття його під варту до винесення обвинувального вироку судом Вищій раді юстиції.

6. Вища рада юстиції має стати незалежним державним органом, що відповідає за усі питання формування високопрофесійного суддівського корпусу та гарантування незалежності суддів. Необхідно передбачити функціонування Вищої ради юстиції на постійній основі. Більшість у Вищій раді юстиції мають складати судді, обрані самими суддями. З метою забезпечення суспільного та громадського контролю за діяльністю судової влади до складу Вищої ради юстиції також мають обов'язково входити адвокати, науковці, представники правозахисних та інших громадських організацій, що здійснюють діяльність у галузі права. Строк повноважень членів Вищої ради юстиції має складати не більше 3 років без права повторного призначення. Вища кваліфікаційна комісія суддів України має бути ліквідована. Натомість у Вищій раді юстиції пропонується утворити дисциплінарну та кваліфікаційну палати. З повноважень Вищої ради юстиції мають бути виключені усі питання, що стосуються прокурорів.

7. Система судоустрою в Україні має будуватися на принципах ефективності та доступності правосуддя. З метою розвантаження судової системи, а також наближення її до населення пропонується запровадити інститут мирових суддів. За Верховним Судом України пропонується зберегти статус найвищого судового органу, визначивши його головним завданням забезпечення однакового застосування закону усіма судами відповідно до принципу верховенства права. Необхідно внести зміни до Конституції України, спрямовані на визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду. Необхідно законодавчо врегулювати діяльність суду присяжних і гарантувати право обвинуваченого на такий суд у визначених категоріях справ. Мають надалі розвиватися і заохочуватися механізми позасудового вирішення спорів (медіація, арбітраж, третейські суди).

8. Удосконалення процесуального законодавства має відбуватися шляхом його максимального спрощення та пришвидшення процедур розгляду спорів у тих категоріях справ, де це можливо, забезпечення юридичної визначеності, однаковості судової практики. Одночасно мають бути удосконалені механізми для запобігання недобросовісному використанню процедур судового розгляду. Необхідне подальше широке запровадження у судовий процес та організацію діяльності суду інформаційних технологій.

9. Судово-правова реформа має включати удосконалення організації та діяльності інших органів, що беруть участь у судочинстві, - прокуратури, адвокатури, правоохоронних органів. Має бути суттєво удосконалена система виконання судових рішень, запроваджено дієвий судовий контроль у цій сфері.

III. Асоціація правників України закликає органи влади терміново розпочати підготовку комплексної судово-правової реформи і заявляє про свою готовність надати їй у цьому свою фахову допомогу.